

Zaaknummer: 364072

Vragen van statenleden Inez Flaming en Gerwi Temmink (beiden PvdA-GroenLinks) en Wouter Versluijs (D66) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de Provinciale Staten van Zeeland 2023 nummer 031.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake de Expression of Principles van Yara Sluiskil en DOW Chemical Terneuzen:

(ingekomen: 31 augustus 2023)

statenstukken

Vragen aan Gedeputeerde Staten	Antwoorden van Gedeputeerde Staten
<p>1. Een belangrijke doelstelling van de maatwerkafspraken is om boven de gestelde CO₂-reductiedoelstellingen voor 2030 additionele milieuwinst te realiseren, zowel op het gebied van broeikasgassen, stikstofuitstoot, watergebruik, circulariteit, omgevingskwaliteit etc. In 2021/2022 hebben beide bedrijven hun eigen plannen (Climate Road Map of stappenplan) gepresenteerd om de CO₂-doelstellingen voor 2030 te realiseren.</p> <p>In hoeverre zijn in de EoP's extra acties opgenomen die verder gaan dan de eerder gepresenteerde eigen plannen van Dow en Yara? En welke acties zijn dat dan concreet?</p>	<p>1. Maatwerk gaat om het maken van afspraken bovenop de al wettelijk verplichte reductiemaatregelen of het sneller realiseren daarvan.</p> <p>De duurzaamheidsplannen van DOW (Path2Zero) en Yara (Climate Road Map) gaan vooral over het realiseren van CO₂ reductie om zo bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen.</p> <p>Daarnaast nemen we in de expression of principles (EoP's) ook andere doelstellingen op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De reductie van stikstof (NO_x/NH₃) • Meer inzet op circulariteit • Het duurzamer gebruik van water (minder en hergebruik) • Het verminderen van de algehele impact op de omgeving. <p>In de EoP's zijn de maatregelen op de genoemde onderdelen niet heel concreet, maar op hoofdlijnen (doelstellingen) beschreven. In de vervolgstappen wordt dit uitgewerkt in concrete maatregelen.</p>
<p>2. Zowel Dow als Yara profileren zich als grote werkgever voor de regio. Kan GS garanderen dat alleen overheidsmiddelen en subsidies worden ingezet voor de verduurzamingsprojecten als de bedrijven ook garanderen nog op dezelfde schaal te opereren qua werkgelegenheid vanaf 2035? Graag een toelichting</p>	<p>2. Nee, dat kan GS niet. Doel van de maatwerkafspraken is om de industrie te vergroenen maar ook om deze voor Nederland te behouden. Of en zo ja welk bedrag aan subsidie wordt verleend bepaalt het Rijk. Dat gebeurt mede naar aanleiding van het advies van een onafhankelijke commissie.</p> <p>Keuzes t.a.v. schaalgrootte en werkgelegenheid zijn beslissingen die bedrijven zelf op bedrijfseconomische en strategische gronden nemen. Bedrijven investeren echter flink in maatregelen om toekomstbestendig te worden en te blijven.</p>
<p>3. De EoP's van beide bedrijven lezen voor een deel als promotiebrochure, met allerlei claims over de duurzaamheid en maatschappelijke waarde van de bedrijven. Acht de provincie de EoP's wel het</p>	<p>3. De EoP's zijn een eerste stap in het komen tot harde maatwerkafspraken en zijn een coproductie van de onderschrijvende partijen. Promotiebrochures zijn een verantwoordelijkheid van de bedrijven zelf.</p>

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
	geschikte document voor bedrijfspromotie? Kan de provincie zich vinden in de wijze waarop Yara en Dow zich in het EoP in positieve zin willen profileren? Graag een toelichting.		
4.	De maatwerkafspraken dienen de verduurzaming van de grote bedrijven: Dow, ZR en Yara te verdiepen en te versnellen. Bedrijven moeten daarom een visie hebben op weg naar klimaatneutraliteit en circulariteit. Heeft de provincie als participant en verantwoordelijke partij in de maatwerkafspraken ook een eigen verduurzamingsvisie voor de grote bedrijven, en zo nee, waarom niet? Is zij bereid zo'n visie alsnog op te stellen? Graag een toelichting.	4.	<p>De Provincie heeft haar visie ten aanzien van verduurzaming van de industrie vastgelegd in de Omgevingsvisie. De verduurzaming is – niet in alle gevallen even specifiek - verder door vertaald in uitvoeringsprogramma's zoals het uitvoeringsprogramma Schone Lucht Akkoord, Zeeuws Deltaplan Zoetwater, het economisch uitvoeringsprogramma en het Milieuprogramma.</p> <p>Daarnaast is de Provincie lid van Smart Delta Resources. Die heeft verschillende programma's opgesteld die richting geven aan de verduurzaming van de industrie.</p> <p>Ten aanzien van de ambities op het gebied van circulariteit volgt de Provincie het landelijke doel. Dat wil zeggen 50% in 2030 en 100% in 2050.</p>
5.	<p>CS wordt gezien als een op relatief korte termijn (binnen 3 jaar) beschikbare techniek om grootschalig CO2 op te bergen in lege gasvelden onder zee. CCS vormt daarbij de sleuteloplossing in de huidige plannen van Yara en DOW om in 2030 aan de CO2doelstellingen te voldoen. Veel (inter)nationale CCS projecten hebben echter te kampen met beleidsmatige barrières, technologische uitdagingen en achterblijvende prestaties, waardoor ze aanzienlijke vertragingen dreigen op te lopen of zelfs de hele levensvatbaarheid ter discussie staatⁱⁱⁱ.</p> <p>a. Is GS op de hoogte van tegenvallende ontwikkelingen bij belangrijke CCS-projecten?</p> <p>b. Zijn de verwachtingen voor de ontwikkeling van de CCS capaciteit wel realistisch, gezien de moeizame ontwikkeling van CCS-projecten?</p> <p>c. Hebben Yara en DOW een plan B achter de hand wanneer de ontwikkeling van de capaciteit voor CCS achterblijft bij de verwachtingen?</p>	5.	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie is op de hoogte van de ontwikkelingen bij de verschillende CCS-projecten. • De plannen zijn ambitieus maar GS hebben er vertrouwen in dat de plannen gerealiseerd gaan worden. • DOW wil op termijn de overstap maken naar het elektrisch kraken. Nu al wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden daarvan. Al zijn hier ook de nodige uitdagingen (zoals de tijdige beschikbaarheid van voldoende stroom via een 380KV-kabel). Yara is bezig met een traject waarbij studies uitgevoerd worden en voorbereidingen zijn gestart m.b.t. de import van groene waterstof(dragers), elektrificatie en energie-efficiencyprojecten. Ook hier zijn de nodige uitdagingen waaronder de beschikbaarheid van voldoende elektriciteit en groene waterstof.
6.	CCS is een tijdelijke oplossing en moet zijn afgebouwd voor 2050. Welke concrete plannen hebben Dow en Yara om CCS weer af te bouwen? Wat is het tijdspad?	6.	Beide partijen werken al aan parallelle trajecten. Zie het antwoord op vraag 5c.

Vragen aan Gedeputeerde Staten	Antwoorden van Gedeputeerde Staten
<p>7. Zowel Dow als Yara vragen om significante investeringen van de overheden in infrastructuur als elektriciteitsnetwerk en waterstof 'backbone'. Deze infrastructuur is allicht nodig om de industrie te kunnen laten verduurzamen, maar zal ook economische voordelen opleveren voor de bedrijven. Dow bijvoorbeeld vraagt om een 360kV aansluiting in Terneuzen, maar zal daarna zijn faciliteiten kunnen elektrificeren en daardoor grote hoeveelheden waterstof kunnen verkopen als product. In hoeverre worden de bedrijven geacht mee te betalen aan deze infrastructuurprojecten wanneer dit in de toekomst ook economisch voordeel voor de bedrijven oplevert?</p>	<p>7. Uitbreiding en verzwaring van het elektriciteitsnet als ook de aanleg van de waterstofbackbone is nodig om de energietransitie mogelijk te maken. In de volle breedte, dus niet alleen ten behoeve van de zware industrie. Het elektriciteitsnet en de waterstofbackbone worden aangemerkt als voorzieningen voor het algemeen nut. De aanleg daarvan wordt bekostigd door de overheid. De gebruikers dragen uiteindelijk bij aan de aanleg en onderhoud door het betalen voor de eigen aansluiting op dit net en voor het gebruik ervan via de periodieke verbruikskosten. Dat geldt voor zowel bedrijven als particulieren.</p>
<p>8. In paragraaf 1.6 van de EoP staat: "Yara Sluiskil underpins that this Expression of Principles and mentioned targets and possible measures do not take into account the potential impact of intended policy measures such as announced in the "Kamerbrief over voorjaarsbesluitvorming Klimaat", dated 26 April 2023 and thereafter, implementation of which could change Yara Sluiskil's options for additional CO2 reduction in this EoP". Dit leest als een grote disclaimer vooraf. Zoals elk ander bedrijf in Nederland heeft Yara te maken met veranderende wetgeving en beleid. Met deze disclaimer geeft Yara in feite aan dat de 'Maatwerkovereenkomst' en al zijn voordelen gebaseerd zijn op het beleid van voor april 2023 en eventuele wijzigingen in beleid of wetgeving daarna niet meer van toepassing zijn op de toekomstige overeenkomst. Is dit inderdaad de bedoeling van deze paragraaf en zo ja, waarom hebben overheidspartijen hiermee ingestemd?</p>	<p>8. Nee, dat is niet juist. Als er sprake is van veranderende wetgeving dan dient Yara zich daar ook aan te houden. Passage is bedoeld om de context te schetsen van omstandigheden op het moment van ondertekening van de EoP en om aan te geven dat er sprake is van een andere situatie wanneer wet- en regelgeving wijzigt.</p>
<p>9. In paragraaf 1.7 staat "Parties acknowledge that the use of fossil-based Carbon Capture and Storage (CCS) is a transitional technology that plays a part in achieving negative emissions to offset hard-to abate emissions." CCS is echter geen technologie om negatieve emissies te verkrijgen, maar om geproduceerde CO2 op te slaan (en veroorzaakt zelf ook enige emissies, zie vraag 6). Kan deze feitelijke incorrectheid in de intentieovereenkomst en maatwerkafspraken worden gecorrigeerd?</p>	<p>9. Er is geen sprake van feitelijke onjuistheid.</p>

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
10.	Yara zal in de komende jaren nog op grote schaal gebruik maken van aardgas voor de productie van ammoniak. Een deel van de vrijkomende CO2 zal vanaf 2025 afgevangen en gecombineerd worden en met schepen getransporteerd worden naar onderzeese opslagvelden voor de kust van Noorwegen. Het gaat om 800.000 ton CO2 op jaarbasis. Hoeveel CO2-uitstoot wordt er in dit proces extra uitgestoten? Wat betekent dit voor de Scope 1,2 en 3 uitstoot van Yara?	10.	Het afvoeren van 800.000 ton CO2 levert een uitstoot op van maximaal 12.800 ton CO2 per jaar (scope 3). Dat is 1.6% t.o.v. de af te voeren hoeveelheid. Daarbij is uitgegaan van uitsluitend gebruik van diesel. In de praktijk zal overwegend LNG zal worden ingezet zodat de uitstoot lager uitvalt. De CCS installatie zag extra stroom vragen maar omdat Yara CO2-vrij stroom afneemt heeft dit geen invloed op de emissies. Hierdoor zijn scope 2 emissies van Yara nihil.
11.	Yara wil geleidelijk overstappen naar de productie (of de import) van groene ammoniak, waarbij gebruikgemaakt wordt van groene waterstof die verkregen wordt uit elektrolyse van water met groene stroom (wind of zon). Heeft Yara concrete plannen of afspraken met partijen gemaakt voor de levering van de groene stroom voor het maken van de groene waterstof? Met welke partijen, welke hoeveelheden en per wanneer zou de levering ingaan?	11.	Dit betreft informatie over de bedrijfsvoering van Yara. Het is niet aan de Provincie om dergelijke gegevens publiek te maken.
12.	Eén van de opties voor Yara is om groene ammoniak te importeren (of juist te exporteren). a. Wat betekent dit voor het aantal te verwachten extra scheepvaartbewegingen (ammoniaktransporten) op de Westerschelde in de komende tien jaar? b. Hoe verhoudt dit zich tot het provinciaal- en Rijksbeleid op het terrein van externe veiligheid?	12.	De verwachting is dat er regionaal en landelijk niet voldoende groene waterstof geproduceerd kan worden om aan de vraag te voldoen. De import van waterstof zal toenemen. Verwachting is dat dit ook geldt voor de import van ammoniak als waterstofdrager of als grondstof. In januari 2023 is een rapport van Berenschot verschenen (Omgevingsveiligheid van toekomstige stromen waterstofrijke energiedragers). In het rapport is aan de hand van een scenario studie inzicht gegeven in mogelijk te verwachten transportstromen van waterstofdragers. Berenschot geeft daarbij aan dat het noodzakelijk is om bestuurlijke en beleidskeuzes te heroverwegen waarbij zowel het maatschappelijk belang van de energietransitie als dat van omgevingsveiligheid de juiste aandacht krijgen. De minister heeft dit rapport in maart gedeeld met de Tweede Kamer. De minister geeft verder in een brief van 2 juni 2023 aan dat een visie ontwikkeld wordt op de rol van waterstofdragers in de energietransitie en dat deze visie deel uit zal maken van het Nationaal Plan Energiesysteem. Tevens heeft zij een onderzoek aangekondigd naar de mogelijkheden voor veilig vervoer van ammoniak door buisleidingen.

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
			<p>In de omgevingsvisie en het milieuprogramma hebben wij vastgelegd dat wij risico's die verbonden zijn aan het vervoer van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk willen beperken. Hierbij is onder andere vastgelegd dat voor het vervoer van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk gebruik gemaakt moet worden van buisleidingen.</p> <p>Op landelijk niveau vinden overleggen en visie- en beleidsontwikkeling plaats over de wijze van transport, op- en overslag. Daarbij is de factor externe veiligheid een belangrijk aandachtspunt.</p> <p>Ambtelijk nemen wij deel aan en zijn wij betrokken bij de landelijke overleggen.</p>
13.	<p>In Milieuprogramma 2023-2027 staat de doelstelling dat in 2030 de helft van de grondstoffen die in Zeeland wordt gebruikt hernieuwbaar moet zijn^{iv}. In de EoP staat dat Yara de ambitie heeft om in de toekomst meer gebruik te maken van circulaire grondstoffen. Dit is echter niet concreet uitgewerkt.</p> <p>a. Waarom is dit niet verder uitgewerkt?</p> <p>b. Mogen we er vanuit gaan dat dit in de uiteindelijke Joint Letter of Intent ('JLoI') wel verder wordt geconcretiseerd?</p> <p>c. Hoe verhouden deze weinig concrete voornemens zich tot het beleid van de provincie Zeeland op het terrein van de circulaire economie?</p> <p>d. Wat wordt nu de concrete bijdrage van Yara in het bereiken van de provinciale doelstellingen op het terrein van de circulaire economie?</p>	13.	<p>Een EoP betreft een eerste overeenkomst in het maatwerktraject in een serie van drie. Daarbij wordt gewerkt van grof/abstract naar fijn/concreet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enerzijds omdat in de EoP de intenties van partijen staan beschreven. Dat is nog vrij abstract en algemeen en zonder het concreet benoemen van alle te nemen maatregelen. Daarnaast is Yara op dit moment nog bezig met onderzoek naar de wijze waarop het toepassen van circulaire grondstoffen mogelijk is. • Daar streven deelnemende partijen wel naar. Inzet van de provincie bij de gesprekken over de volgende overeenkomsten zal gebaseerd zijn op de vigerende beleidsuitgangspunten. • Als provincie stimuleren en faciliteren we de industrie om primaire fossiele grondstoffen te vervangen door secundaire of hernieuwbare grondstoffen. Dit gebeurt o.a. via samenwerkingsverbanden. Uiteindelijk is het aan de bedrijven zelf om te bepalen op welke manier zij dat doen. • Daar kan gelet op het voorgaande op dit moment nog geen uitspraak over worden gedaan.
14.	<p>In de EoP wordt het versnellen van de transitie naar een meer duurzaam voedselproductiesysteem als belangrijke doelstelling genoemd. (p.9)</p> <p>a. Hoe ziet de provincie de toepassing van synthetische stikstofkunstmest in een duurzaam voedselsysteem?</p> <p>b. Waarom is het streven van Yara voor de ontwikkeling van organische meststoffen, groene meststoffen en winning van nutriënten uit afvalstromen niet verder</p>	14.	<ul style="list-style-type: none"> • Kunstmest speelt een belangrijke rol in de mondiale voedselproductie en voedselzekerheid. De Provincie Zeeland heeft een faciliterende en stimulerende rol in de transitie naar een volhoudbaar landbouwsysteem in Zeeland. Een systeem dat functioneert in evenwicht met de omgeving, waarbij kringlopen op een zo laag mogelijk niveau gesloten zijn en er sprake is van een

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
	<p>uitgewerkt?</p> <p>c. Welke concrete plannen heeft Yara hiervoor uitgewerkt?</p> <p>d. Welke garanties zijn er dat Yara hier echt werk van gaat maken?</p> <p>e. Mogen we er vanuit gaan dat de provincie zich inspant dat dit in de uiteindelijke Joint Letter of Intent ('JLoI') wel verder wordt geconcretiseerd?</p>		<p>adequaat verdienmodel. Om de bodem zo goed mogelijk te benutten bij het voeden van gewassen is organische mest in deze kringlopen beter dan kunstmest. Organische mest is echter niet altijd voldoende voorradig of toepasbaar. Dan is kunstmest, mits zo nauwkeurig mogelijk gedoseerd, de meest aangewezen weg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De EoP moet gezien worden als een intentieovereenkomst. De verdere uitwerking naar concrete reductie en de daarvoor te nemen maatregelen vindt plaats in de JLoI en uiteindelijke definitieve afspraken. • Yara werkt op dit moment aan een programma ten aanzien van recycling, circulair, grondstoffentransitie etc. wat past binnen de concernambitie. Deze plannen zijn nog niet in een dermate gevorderd stadium dat daarover iets gepubliceerd kan worden. • De afspraken in de overeenkomsten zijn niet vrijblijvend. Bedrijven geven met ondertekening van deze afspraken ook zelf aan dat zij extra stappen willen zetten op verschillende gebieden. Zij investeren daar zelf ook flink in. Dat geldt ook voor Yara. • De opzet van het maatwerktraject is dat de in de EoP uitgesproken intenties in de JLoI vervolgens verder worden geconcretiseerd. Dat is een gezamenlijke inspanning van deelnemende partijen.
15.	<p>In de media is gepresenteerd dat Yara haar uitstoot in 2030 met 90% wil hebben Teruggedrongen^v. In het persbericht van Yara lezen we echter "De fabriek stootte in 1990 nog 5,2Mton broeikasgassen uit. In 2020 was dat 3,3Mt en binnen enkele jaren moet dat 1,8Mt zijn." Dat is dus geen 90% maar 65% reductie. Waar komt de claim van 90% reductie vandaan?</p>	15.	<p>In 1990 was de bruto uitstoot 5.9Mton (5.2Mton die de schoorsteen verlaat en 0,7Mton die via producten in de lucht terecht komt, denk aan de bubbels in de frisdrank). In 2020 was dit 3.3Mton met respectievelijk 1.9 rechtstreekse uitstoot en 1.4 indirect. Dat is reeds een reductie van 63%. Het genoemde verschil betreft het verschil tussen de bruto en netto emissies. In de EoP is dit ook aangeven. Met het realiseren van de plannen uit de Climate Roadmap neemt de uitstoot verder af naar 0,7Mton wat een totale reductie van 87% betekent. Met het doorvoeren van maatregelen o.g.v. de maatwerkafspraken wordt de uitstoot tenslotte nog verder verlaagd tot 0,4-0,5Mton hetgeen een totale reductie van 90-95% inhoudt.</p>

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
16.	Als de doelen in deze EoP zijn gehaald blijft er nog steeds 1,8 mton aan CO2 uitstoot over. Welke concrete plannen zijn er om dit voor 2050 naar 0 terug te brengen?	16.	Yara heeft hiervoor op dit moment nog geen concrete plannen uitgewerkt. De Climate Roadmap geeft hiervoor wel richting. De ambitie is om nog meer in te zetten op het gebruik van groene waterstof(dragers) en verdere elektrificatie. Dit zal verder uitgewerkt worden in de JLoI.
17.	Onlangs legde de provincie Zeeland een bezwaar van milieuorganisatie Mobilisation for the Environment (MOB) naast zich neer, ondanks dat een onafhankelijke adviescommissie MOB in het gelijk stelde ^{vi} . MOB wil dat Yara minder ammoniak gaat uitstoten. De provincie had de legitieme keus kunnen maken om het advies van de commissie te volgen en de normen voor Yara aan te scherpen. In plaats daarvan gaat de provincie actief op zoek naar argumenten om het advies niet te volgen. Kan GS toelichten hoe het EoP van Yara zich verhoudt met een verwachte aanscherping van de uitstoot van ammoniak als de nieuwe Omgevingswet (en dus de aanscherping in het Besluit activiteiten leefomgeving) in werking treedt?	17.	In het kader van het maatwerktraject worden er ook afspraken gemaakt over het structureel en substantieel reduceren van de stikstofuitstoot in de vorm van ammoniak, NOx en stikstofhoudende stof. De ambitie is om elk van deze stoffen voor 2030 met 20% te reduceren ten opzichte van 2018. Daardoor ontstaat ruimte voor het herstel van de natuur en andere ontwikkelingen in de brede zin. Deze afspraken gaan verder dan wat er volgens de wet- en regelgeving zou moeten.
18.	In de beslissing op bezwaar lezen we: "MOB wijst erop dat de algemene norm uit het Activiteitenbesluit (de emissiegrenswaarde) binnen afzienbare termijn fors omlaag zal gaan. MOB stelt dat, voor zover deze norm niet van toepassing is op Yara, dit betekent dat de grootste ammoniakuitstoter van de provincie Zeeland niet de maatregelen hoeft te treffen die veel kleinere bedrijven binnenkort wel moeten treffen, en tot wel tien keer meer kan blijven emitteren dan algemeen aanvaardbaar wordt geacht. Een benadering vanuit ongelijkheid is volgens MOB passender. ^{vii} " GS reageert hierop door erop te wijzen dat de regels nog niet zijn ingegaan en dat er een gelijk speelveld moet zijn voor kleine en grote bedrijven. Hoe verhoudt zich dit "gelijk speelveld" met het feit dat Yara als grootverbruiker voor haar gasprijs al sinds jaar en dag veel minder hoeft te betalen dan kleine bedrijven?	18.	Er is geen verband tussen een gasprijs en een emissiegrenswaarde. De gasprijs komt tot stand in samenspraak tussen de rijksoverheid, de netbeheerder en de energieleverancier. GS hebben daar geen rol in. Binnen Europa zorgt de toepassing van best beschikbare technieken (BBT) voor een gelijk speelveld. Emissiegrenswaarden zijn aan deze best beschikbare technieken gekoppeld. Recent is in Europa gestart met actualisering van het BBT referentiedocument inorganische chemie, welke van toepassing is op Yara.
19.	Yara is een grootverbruiker van industriewater gewonnen in het waterwingebied bij Hulst. De kwaliteit van de natuur in het waterwingebied gaat momenteel erg achteruit en in een tussenuitspraak heeft de rechtbank GS opgedragen om een onderzoek uit te	19.	In de genoemde tussenuitspraak van de rechtbank is er nog geen definitieve uitspraak. Deze zaak betreft een gewijzigde grondwateronttrekkingsvergunning van Evides in samenhang met de vraag erin dat geval hydraulisch onderzoek nodig is naar de gevolgen voor de natuur in het

Vragen aan Gedeputeerde Staten	Antwoorden van Gedeputeerde Staten
<p>voeren naar de effecten van de waterwinning op de natuur in het gebied en zo nodig de voorschriften voor waterwinning aan te passen. Dit kan grote gevolgen hebben voor de beschikbaarheid van water voor Yara. Is de reductie van waterverbruik door recyclage voldoende om de inname van industriewater uit het waterwingebied te elimineren, dan wel zeer sterk te reduceren?</p>	<p>waterwingebied. Nadat in deze zaak uitspraak is gedaan zullen wij in overleg met vergunninghouder Evides bezien wat dat betekent voor de toekomstige praktijk van vergunningverlening.</p> <p>Yara maakt voor het maken van demiwater gebruik van twee bronnen. Een daarvan is het waterwingebied in de gemeente Hulst. Zij is overigens niet de enige partij die water afneemt uit dit gebied.</p> <p>Op het moment dat blijkt dat dit waterwingebied niet of minder gebruikt mag worden voor waterwinning dan zullen de exploitant, in dit geval Evides, en de gebruikers op zoek moeten naar een andere bron.</p> <p>Ondanks dat Yara inzet op een zo hoog mogelijk hergebruik van het ingenomen water zal een significant deel van het ingetrokken ruwe water voor de korte en middellange termijn nog steeds noodzakelijk zijn voor de verschillende productieprocessen.</p> <p>Als in de toekomst (op grote schaal) waterstof zouden kunnen worden geïmporteerd zou dit wel een belangrijke reductie geven in de zoetwaterbehoefte.</p> <p>In het kader van de verduurzaming is waterwinning en -zuivering, het reduceren van de waterbehoefte en het hergebruik van zoetwater is een van de strategische focuspunten van Yara.</p>
<p>20. Ten opzichte van 1990, het referentiejaar, zal Dow / Elsta zelfs na uitvoering van de CCS projecten meer CO2 uitstoten in 2030 vergeleken met 1990. Ook als ELSTA, wat in 1990 nog niet bestond, buiten beschouwing gelaten wordt is de CO2-emissie reductie van 1,7 Mton/jr slechts een emissiereductie van 45% terwijl het klimaatakkoord om een reductie in de Industrie vraagt van 59%. Dow voldoet daarmee niet aan de verwachtingen zoals vastgelegd in het klimaatakkoord. Echter, in de EoP wordt gesteld dat de projecten van Dow meer CO2 uitstoot reduceren dan verwacht kan worden. Waarop is dit gebaseerd?</p>	<p>20. De maatregelen die DOW voornemens is te nemen gaan verder dan alleen CCS. Er wordt daarnaast ingezet op toepassen van groene waterstof in plaats van fossiele brandstoffen als ook, in een volgende fase, het overstappen naar groene elektriciteit. Ook dat levert een reductie op van de CO2-uitstoot.</p>

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
21.	Dow zal volgens de EoP een reductie van 10% realiseren van de NOx uitstoot. Het is vastgesteld dat sommige van de stookinstallaties op het Dow terrein niet voldoen aan de eisen gesteld in de EU (Best Beschikbare Techniek, BBT). Dit leidt onder andere tot een hogere uitstoot van stikstof en de Inspectiedienst voor Leefomgeving en Transport (ILT) had daarom geadviseerd om in de nieuwe omgevingsvergunning voor Dow voorwaarden op te nemen om deze fornuizen te laten voldoen aan BBT in de komende jaren. Ook diverse milieuorganisaties hadden hierop aangedrongen, maar desondanks is GS afgeweken van het advies en de verzoeken en heeft geen eisen gesteld om BBT te implementeren in de toekomst in deze installaties. Hoe zal Dow de 10% NOx reductie realiseren en zal zij dan wel voldoen aan de BBT eisen die in de EU gelden voor stookinstallaties ?	21.	Ten onrechte is aangegeven dat de fornuizen van Dow niet zouden voldoen aan BBT: de fornuizen voldoen al wel aan BBT. ILT heeft beroep ingesteld tegen de revisievergunning. Het geschil gaat over welke emissiegrenswaarde je binnen BBT kan stellen aan een fornuis. Op het moment dat maatregelen doorgevoerd worden om waterstof toe te kunnen passen zal er sprake zijn van een reductie van de NOx-uitstoot van minimaal 10%.
22.	Aangezien Dow t.a.v. NOx uitstoot van zijn stookinstallaties momenteel niet voldoet aan de eisen van de EU en Nederland zou het onredelijk zijn als de overheid subsidies geeft om deze stookinstallaties aan te passen. Kan GS garanderen dat de aanpassingen ten behoeve van de stookinstallaties niet gesubsidieerd worden (gedeeltelijk) uit overheidsmiddelen ?	22.	Zie antwoord op vraag 21: de installaties van Dow voldoen aan BBT en de daaraan gerelateerde emissiegrenswaarden. In het maatwerktraject zal uiteindelijk per overeengekomen maatregel bekeken worden in welke mate daar een financiële tegenprestatie dan wel een tegemoetkoming in andere vorm van het Rijk tegenover staat.
23.	Nederland en ook Zeeland heeft een doelstelling om in 2030 50% hernieuwbare grondstoffen te gebruiken. Dit is ook als doelstelling opgenomen in het Milieuprogramma van de Provincie dat vorig jaar is goedgekeurd. Hoe kan deze doelstelling gerealiseerd worden als Dow en Yara daar niet aan bijdragen ? Hun grondstoffen, aardgas en olieproducten zijn immers volledig fossiel en zonder een significante reductie van het gebruik van fossiele grondstoffen van deze bedrijven is de doelstelling voor Zeeland niet te realiseren.	23.	De uitspraak dat DOW en Yara niet bijdragen aan de doelstellingen voor gebruik van hernieuwbare grondstoffen delen wij niet. Wel is het zo dat er op dit moment nog weinig hernieuwbare grondstoffen geschikt en beschikbaar zijn. Er wordt nu verder onderzoek gedaan naar de mogelijkheden hiervan zoals bijvoorbeeld organische en circulaire meststoffen. In de EoP's is dit ook vastgelegd.

Vragen aan Gedeputeerde Staten		Antwoorden van Gedeputeerde Staten	
24.	De plannen voor reductie van NOx uitstoot en waterhergebruik zijn niet gedefinieerd en hebben geen targets. Wanneer worden doelstellingen op deze punten concreet gemaakt ?	24.	In de EoP's zijn de ambities voor reductie opgenomen. Voor DOW gaat het om 10% NOx en voor Yara om 20% ammoniak, NOx en stikstofhoudende stoffen. Zoals we hiervoor al hebben aangegeven, vindt nadere uitwerking daarvan plaats in de Joint Letter of Intent (JLoI) en tenslotte Tailormade Agreement.

MIDDELBURG, 20 november 2023

Namens fractie: PvdA-GroenLinks en D66

Gedeputeerde Staten

statenleden Inez Flaming en Gerwi Temmink
(beiden PvdA-Groen Links) en Wouter Versluijs

Drs. J.M.M. Polman
Drs. M.C.J. Franken